

**Stadens arbete med
stöd till anhöriga
för nya målgrupper
Augusti 2022**

start.stockholm

Stadens arbete med stöd till anhöriga för nya målgrupper
Augusti 2022

Dnr: 3.1.1–319 2022

Innehåll

Stadens arbete med stöd till anhöriga till nya målgrupper	4
Inledning	4
Tillvägagångssätt och disposition	4
Barn som anhöriga	5
<i>Anhöriga barn – en angelägen grupp att stötta.....</i>	<i>5</i>
<i>Stöd till barn som anhöriga i staden.....</i>	<i>6</i>
Anhöriga till personer med koppling till VBE, i kriminalitet och som drabbats av skjutningar och dödligt våld	10
<i>Ingången till socialtjänsten</i>	<i>11</i>
<i>Stöd till den som är anhörig</i>	<i>11</i>
<i>Stadsdelsförvaltningarnas arbete med anhöriga till personer som har kopplingar till våldsbejakande extremism (VBE)</i>	<i>13</i>
<i>Stadsdelsförvaltningarnas arbete med anhöriga till personer i kriminalitet och som drabbats av skjutningar och dödligt våld.....</i>	<i>15</i>
Kommande aktiviteter	16
Utvecklingsområden och framgångsfaktorer	16

Stadens arbete med stöd till anhöriga till nya målgrupper

Inledning

Stockholm stads program för stöd till anhöriga 2021-2024 antogs av kommunfullmäktige i juni 2021 och målet är att staden ska ha ett anhörigperspektiv som genomsyrar alla verksamheter och yrkesgrupper som möter anhöriga. Syftet är att öka kvaliteten i stadens socialtjänst så att anhöriga får ett likvärdigt stöd i att bättre kunna hantera sin livssituation, relationerna i familjen och med andra, föräldraskap, kriser samt annat som kan vara viktigt för den eller de anhöriga.

I det nya programmet för stöd till anhöriga breddas målgrupperna till att även omfatta stöd till barn som anhöriga, anhöriga till personer med koppling till våldsbejakande extremism (VBE), anhöriga till personer med en kriminell livsstil och anhöriga till personer som drabbats av skjutningar och dödligt våld.

Tillvägagångssätt och disposition

Till grund för denna rapport ligger en kartläggning med frågor som skickats ut till samtliga 13 stadsdelsförvaltningar varav 11 förvaltningar har svarat. Stadsdelsförvaltningarna ombads att svara på hur stödet till de nya målgrupperna utformas i dagsläget, hur det nya programmet för anhörigstöd har påverkat arbetet och vilka utvecklingsbehov som har identifierats.

Socialförvaltningen genomförde under maj månad en inspirationseftermiddag med fokus på de nya målgrupperna för stöd till anhöriga. Samtliga stadsdelsförvaltningar var inbjudna att delta under eftermiddagen där exempel på pågående arbete i staden riktat till dessa grupper lyftes fram. Det som framkom under och inför detta tillfälle utgör också underlag till rapporten.

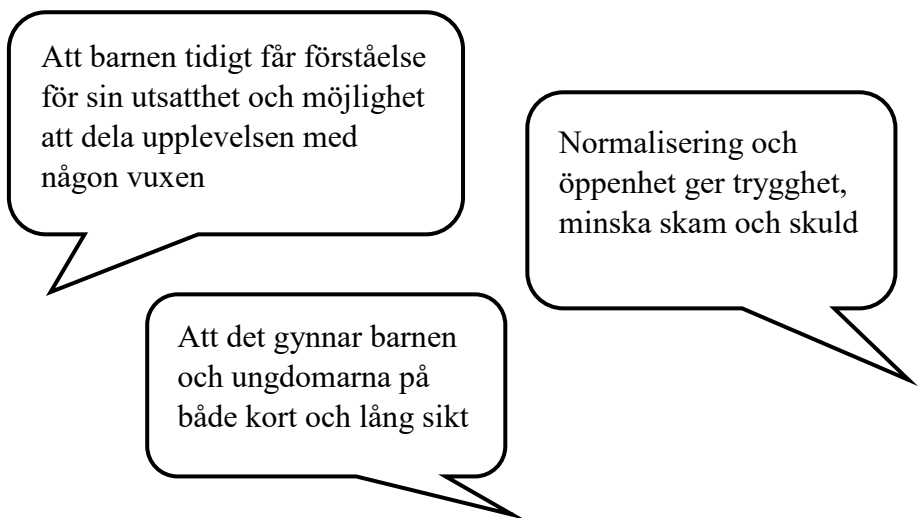
Rapporten inleds med en beskrivning av arbetet med barn som anhöriga. Därefter följer ett stycke om anhöriga till personer med koppling till VBE, i kriminalitet och som drabbats av skjutningar och dödligt våld. Rapporten avslutas med en redogörelse för kommande aktiviteter, utmaningar och framgångsfaktorer.

Med anhörig avses i denna rapport någon som vårdar eller stödjer en närstående. Socialstyrelsen definierar anhörig som en person inom familjen eller bland de närmaste släktingarna. Även andra

personer som stödjer en närstående har enligt lagen rätt till stöd, till exempel en vän eller granne. Personen avgör själv om hon eller han hör till målgruppen.

Barn som anhöriga

Under inspirationseftermiddagen den 18 maj ställdes frågan till deltagarna om vad som motiverar dem mest i arbetet med anhöriga. Här är några röster från stadens medarbetare:

Anhöriga barn – en angelägen grupp att stötta

Begreppet *Barn som anhöriga* innefattar enligt Hälso- och sjukvårdslagen (HSL 2017:30), barn i familjer där en förälder eller annan vuxen i barnets direkta närhet har missbruksproblem, psykisk sjukdom, psykisk funktionsnedsättning, allvarlig fysisk sjukdom/skada eller oväntat avlider. Stöd till barn som är anhöriga är ett lagstadgat ansvar för hälso- och sjukvården, och var även innan det nya programmet för stöd till anhöriga antogs en viktig uppgift för socialtjänsten i arbetet med att tillgodose barns rättigheter. Enligt 5 kap. 10 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, omfattas dock inte barn av de bestämmelser som säger att socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Att personer under 18 år inte räknas som anhöriga i det här sammanhanget beror på att de inte anses vårda och stödja sina föräldrar, syskon eller andra släktingar frivilligt. Barns och ungdomars behov ska därför tillgodoses genom annat stöd enligt SoL och HSL. Det förekommer dock att barn ger omfattande hjälp och stöd till föräldrar och syskon och andra släktingar. Dessa barn löper en ökad risk att drabbas av psykisk och fysisk ohälsa och andra svårigheter längre fram i livet. De riskerar också att lyckas sämre i skolan. Att uppmärksamma och

stötta anhöriga barn kan främja barns möjligheter till en trygg barndom och goda uppväxtvillkor trots utmaningar i uppväxtmiljön.

Socialstyrelsen och NKA (Nationellt kompetenscentrum anhöriga) lyfter fram att studier visar att närmare åtta procent av alla barn under uppväxten har en förälder med så allvarligt missbruk eller psykisk ohälsa att föräldern får sjukhusvård. Räknas även öppen vård för missbruk eller psykisk ohälsa samt missbruksrelaterade domar in är andelen barn 17 procent. När det gäller skolgång är det mer än dubbelt så många barn med missbrukande föräldrar som går ut grundskolan med ofullständiga betyg jämfört med övriga barn¹. Det finns många och goda argument för att i ökad utsträckning stötta anhöriga barn vilket också är förenligt med socialtjänstlagens intentioner och socialnämndens beslut att inkludera barn som anhöriga i stadens program för stöd till anhöriga.

Stöd till barn som anhöriga i staden

Det är viktigt att komma ihåg att gruppen anhöriga barn inte är en ny målgrupp för socialtjänstens insatser. Anhörigperspektivet är indirekt centralt i det arbete som utförs inom ramen för barn- och ungdomshandläggning. En stor andel av de barn som aktualiseras för utredning inom socialtjänsten gör det utifrån misstankar om svårigheter hos vårdnadshavaren/den vuxne som påverkar barnet och leder till oro över att vårdnadshavaren/den vuxne brister i sin omsorg om barnet. Ju yngre barnen är desto tydligare är det mönstret.² Att uppmärksamma anhöriga barn handlar därför till stor del om att även fortsättningsvis utveckla och förbättra det arbete som redan pågår inom socialtjänsten i staden. Viktiga inslag i det arbetet är stärkt samverkan med externa aktörer som t.ex. skola och förskola samt goda rutiner för att sprida kunskap om anmälningsskyldigheten och tilltro till att en orosanmälan kan leda till en positiv skillnad för det barn som berörs av oron. Det är också av stor vikt att stärka den interna samverkan inom socialtjänsten kring familjer med minderåriga barn. Ansvar för att uppmärksamma anhöriga barn och ge stöd, alternativt hänvisa vidare till rätt stödinsats, ligger på var och en inom socialtjänsten som möter det anhöriga barnets föräldrar eller syskon. Detta kräver i sin tur att det finns kunskap i organisationen om vilket stöd som finns att få samt var och hur barnet kan få del av relevant stöd.

¹ Barn och samhälle tjänar på bättre stöd till familjer med missbruk, fysiska och psykiska sjukdomar eller dödsfall. Faktablad från NKA och Socialstyrelsen. [Infoblad barn som anhöriga \(anhoriga.se\)](https://www.infoblads.se/infoblad/barn-som-anhoriga)

² Rätt stöd i rätt tid – en genomlysning av socialtjänstdata för barn och unga i Stockholms stad Mars 2022

I den kartläggning som har gjorts avseende de nya målgrupperna för stöd till anhöriga framkommer det att stadsdelsförvaltningar arbetar med stöd till anhöriga barn på många olika sätt och i olika delar av verksamheten. Många uttrycker att det pågår en översyn av förvaltningens olika former för anhängstöd eller en planering av hur arbetet ska organiseras framåt för att säkerställa att utvecklingen sker i enhetlighet med det nya programmet för anhängstöd. Här följer en rad exempel på hur arbetet med stöd till barn som anhöriga bedrivs i stadsdelsförvaltningarna i nuläget.

BRA-samtal

Många stadsdelsförvaltningar lyfter fram BRA-samtal³ som en satsning som hänger ihop med det nya programmet för anhängstöd. BRA-samtal är en modell för att uppmärksamma anhöriga barns rätt till information, råd och stöd i syfte att öka barnets delaktighet och handlingsutrymme. Socialförvaltningen genomförde under hösten 2021 en utbildningsinsats på BRA-samtal där medarbetare från samtliga stadsdelsförvaltningar erbjöds möjligheten att lära sig att arbeta med metoden. Utvärderingarna av utbildningen visar att deltagarna var nöjda med utbildningen och positiva till modellen. Några uttryckte dock i utvärderingen att de hade svårt att se hur de ska kunna använda modellen i sitt arbete då de i nuläget inte träffar barn.

Den kartläggning som har gjorts visar att stadsdelsförvaltningarna har löst frågan om hur BRA-samtalen ska organiseras på olika sätt och att det är ett utvecklingsområde för flera förvaltningar. Några stadsdelsförvaltningar förmedlar att de erbjuder BRA-samtal samordnat vid barn- och ungdomsavdelningen, öppenvården eller preventionsgrupp. En förvaltning beskriver att de samverkar i frågan och att BRA-samtal erbjuds genom anhängskonsulent, utförare i familjestödsenheten, enheten för ekonomiskt bistånd, beställarenheten för funktionsnedsättning och vuxenenheten. BRA-samtalsledarna ingår i det fallet i ett förvaltningsövergripande nätverk. En stadsdelsförvaltning lyfter att deras mottagningsgrupp erbjuder barn BRA-samtal även i de fall en utredning avseende barnets situation och behov inte inleds efter att det kommit in en orosanmälan avseende missbruk eller allvarig psykisk sjukdom hos en förälder. Det handlar då ofta om att barnets andra förälder är den som tar hand om barnet. På så sätt erbjuds barnet ändå stöd i sin situation som anhörig.

³ BRA-samtal (barns rätt som anhöriga) är en modell utformad av Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2011 för att stödja personal inom kommuner, regioner och idéburna organisationer i hur de kan gå tillväga för att uppmärksamma anhöriga barns rätt till information, råd och stöd.

Barnrättssamordnare

Av 13 stadsdelsförvaltning har i dagsläget 10 förvaltningar en aktiv barnrättssamordnare som driver frågor som rör barnrättsperspektivet inom socialtjänsten i sin förvaltning. Uppdraget har för vissa utökats till att omfatta hela stadsdelsförvaltningens barnrättsarbete. Många har organiserat arbetet så att barnrättssamordnaren arbetar tillsammans med representanter från olika enheter som benämns som barnombud eller barnrättsambassadörer. Barnrättssamordnarna ingår i ett stadsövergripande nätverk som socialförvaltningen samordnar. Flera stadsdelsförvaltningar lyfter fram barnrättssamordnarens roll och funktion som en viktig del i det lokala arbetet med barns rätt som anhöriga.

Barnkonsekvensanalyser

Ett konkret arbetssätt för att uppmärksamma anhöriga barns situation är att genomföra barnkonsekvensanalyser i alla beslut som får påtagliga konsekvenser för ett barn. Detta är ett viktigt utvecklingsområde inom myndighetsutövning avseende vuxna som är föräldrar eller bor med ett minderårigt barn i hushållet. Flera stadsdelsförvaltningar påtalar att de ser arbetet med barnkonsekvensanalyser som en viktig del i arbetet med att ge stöd till barn som anhöriga. I barnkonsekvensanalysen ska det framgå hur ett bifall respektive avslag i föräldrarnas ärende påverkar det enskilda barnet. Om ett beslut leder till negativa konsekvenser för barnet är det angeläget att resonera kring kompenserande åtgärder. En sådan åtgärd kan t.ex. vara att säkerställa att barnet får adekvat information och förutsättningar att ställa frågor, förstå sin situation och få vetskap om vad som kommer att hända framåt.

Skriftlig information

Några stadsdelsförvaltningar beskriver att de har tagit fram informationsmaterial som brev eller broschyrer som vänder sig till anhöriga barn. En förvaltning beskriver att deras ambition är att vid behov nå ut till barn med information om stödinsatser som är riktade till barn som anhöriga. En annan förvaltning lyfter att de arbetar med "brev till barn" där handläggaren, efter samtycke från berörd förälder och barnets vårdnadshavare, informerar barnet om föräldrarnas insats samt lämnar kontaktuppgifter och ett välkomnande att kontakta handläggaren vid frågor.

Insatser till barn efter biståndsbeslut

En stor del av stadsdelsförvaltningarnas stöd till anhöriga barn utförs efter biståndsbeslut som fattas av barn- och ungdomsenheterna efter utredning enligt SoL. Kartläggningen visar att dessa insatser ofta inte är direkt relaterade till barnets situation

som anhörig och det är heller inte alltid den anhöriges problematik som har föranlett kontakten med socialtjänsten. Samtidigt beskrivs exempelvis öppenvårdens stödsamtal som ett möjligt forum för barn att få stöd i sin anhörigsituation.

Samverkan internt och externt

Att ge stöd till anhöriga barn åligger inte en enskild funktion eller enhet utan det är en uppgift som kräver många aktörer och en god samverkan. Stadsdelsförvaltningarna lyfter exempel både på intern och extern samverkan för att tillsammans uppmärksamma anhöriga barn och ge dem stöd. En stadsdelsförvaltning lyfter exempelvis att de som ett led i implementeringen av det nya programmet för anhörigstöd planerar för en samverkan mellan förvaltningens barnrättssamordnare och anhörigkonsulent. Andra exempel är samverkan mellan RVC (relationsvåldscentrum) och BoU (barn- och ungdomsenheterna) kring Trappan-samtal. Trappan är en modell utvecklad av Rädda barnen för krissamtal med barn som upplevt våld i sin familj. Det framkommer också exempel på stadsdelsförvaltningar som har gått ihop med en annan stadsdelsförvaltning och planerar att samverka kring anhörigstödet för att kunna erbjuda en bredare målgrupp stöd. Ytterligare exempel är Humlan-grupper, anhöriggrupper för barn och ungdomar som är anhöriga till vuxna med missbruk eller psykisk ohälsa, som anordnas av en stadsdelsförvaltning i samarbete med Svenska kyrkan. Två stadsdelsförvaltningar har tidigare erbjudit barn till föräldrar med psykisk ohälsa gruppverksamheten Barnkraft i samverkan med vuxenpsykiatri inom Region Stockholm. Det är dock i nuläget oklart om detta kommer att kunna fortgå då medarbetare som är utbildade i modellen saknas.

Stöd till anhöriga barn i grupp

Utöver de gruppverksamheter som barn erbjuds av andra aktörer, i vissa fall i samverkan med socialtjänsten, lyfter en stadsdelsförvaltning att de i egen regi erbjuder stödgrupper för barn till föräldrar med missbruksproblematik. En annan stadsdelsförvaltning beskriver att Familjerätten erbjuder gruppverksamheten Skilda världar till barn som lever med föräldrar som inte bor tillsammans och där det finns samarbetssvårigheter. Några stadsdelsförvaltningar lyfter att de planerar för ett upplägg kring anhörigstöd riktat till barn som kan erbjudas både individuellt och i grupp.

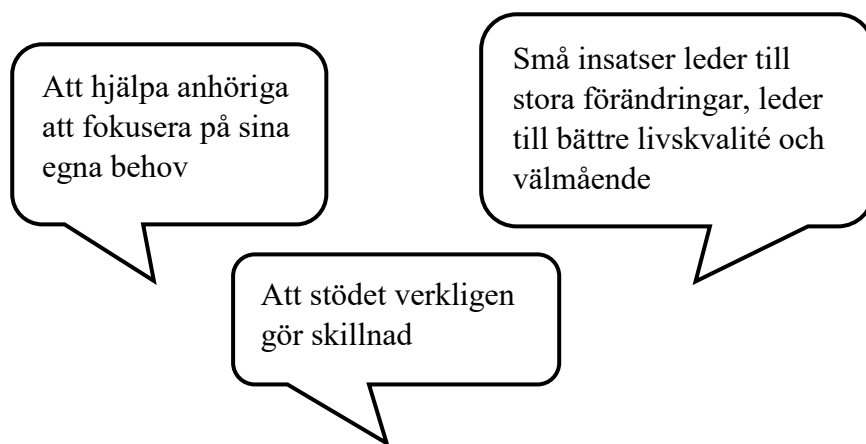
Lotsa vidare till andra stödinsatser

En viktig uppgift för socialtjänsten är att informera om och skapa förutsättningar för barn att ta del av stöd till anhöriga som erbjuds

av externa aktörer. Stadsdelsförvaltningarna lyfter fram Bris stödgrupper och Ersta Vändpunktens barn- och tonårsprogram. I Vändpunktens program träffas barn och ungdomar som växer upp i familjer med pågående beroende eller i familjer där det tidigare funnits ett beroende. Där får barnen veta att det inte är ensamma om sina upplevelser vilket ger stöd och skapar möjlighet till förändring.

Anhöriga till personer med koppling till VBE, i kriminalitet och som drabbats av skjutningar och dödligt våld

Här följer inledningsvis ytterligare några röster från stadens medarbetare kring vad som motiverar dem i arbetet med anhöriga:

De senaste årens utveckling kring våldsbejakande extremism (VBE), ökad kriminalitet och dödligt våld innebär att också stödet till anhöriga i dessa miljöer behöver utvecklas. För individer som är på väg att lämna våldsbejakande miljöer och/eller kriminalitet är familj och anhöriga ofta en motiverande faktor. Anhöriga som inte vet hur de ska bemöta personer som börjat uttrycka extrema och hatiska åsikter eller kommentarer och/eller involverats i kriminella miljöer kan behöva stöd på olika sätt. Eftersom anhöriga har stor betydelse för framgång i resultatet av de insatser och interventioner som erbjuds till dessa personer bör även anhörigkretsen erbjudas stöd.

I samband med framtagandet av Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024 gavs socialförvaltningen i uppdrag att ta fram ett stödmaterial gällande målgrupperna anhöriga till personer med koppling till VBE, i kriminalitet och som drabbats av skjutningar och dödligt våld. I stöd materialet

- beskrivs ingången till socialtjänsten
- definieras det interna stödet som kan bestå av krisstöd och råd och stöd.

- ges goda exempel på stöd till anhöriga för målgrupperna
- ges kontaktuppgifter till externt stöd till anhöriga.

Socialnämnden fattade beslut om stödmaterialet i december 2021. Stödmaterialet har spridits till stadsdelsnämnderna.

Ingången till socialtjänsten

Den anhörige kan t.ex. komma i kontakt med socialtjänsten antingen genom att hon eller han själv kontaktar socialtjänsten, eller att socialtjänsten uppmärksammat ett behov av stöd i kontakten med en person som är aktuell inom socialtjänsten eller genom att information kommer in på annat sätt. Det kan t.ex. handla om en myndig person som har insats i form av sociala insatsgrupper (SIG)⁴ och som berättat om en anhörig som socialtjänsten tror kan vara i behov av stöd. Stödet från stadsdelsförvaltningarna kan exempelvis handla om enskilda samtal eller samtal i grupp. En del av stödet handlar också om att ge praktiskt och informativt stöd, hantera akuta kriser som uppstått samt länka vidare till andra verksamheter och arbeta uppsökande. För att kontakt ska kunna tas med den anhöriga i ett sådant fall måste samtycke inhämtas.

Stadsdelsförvaltningarna är olika organiserade vilket innebär att det kan se olika ut hur och av vilken funktion stödet till anhöriga utförs. Oberoende av organisation ska anhöriga få likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor. Stöd till anhöriga kan ges av exempelvis anhörigkonsulenter, öppenvården för vuxna, öppenvården för barn- och unga, lotsar inom SIG och från socialförvaltningens behandlingsenhet. Handläggare inom andra enheter inom socialtjänsten har också en viktig funktion i att upptäcka anhörigas behov av stöd, ha ett anhörigperspektiv i sin handläggning och genom att ge information om det stöd som finns samt att hänvisa vidare till rätt instans. Varje stadsdelsförvaltning behöver därför upprätta lokala rutiner för hur arbetet med råd och stöd till anhöriga ska organiseras.

Stöd till den som är anhörig

I samtal med den anhörige behöver man utreda vad för typ av stöd som den anhörige har behov av. Det kan exempelvis vara aktuellt med stöd i egen regi från den egna stadsdelsförvaltningen eller från stadens behandlingsenhet. Stödet ges i huvudsak inom ramen för

⁴ Sociala insatsgrupper (SIG) är en arbetsmetod för samverkan mellan socialtjänst, polis, skola, arbetsmarknadsnämnden och andra aktörer för att hjälpa unga och vuxna att sluta begå brott, lämna en kriminell livsstil, kriminella miljöer och våldsbejakande extremism eller förhindra att unga vuxna utvecklar en kriminell livsstil eller involveras i våldsbejakande extremism. SIG finns i stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby, Rinkeby-Kista, Skarpnäck, Skärholmen och Spånga-Tensta.

råd och stöd men kan i enskilda fall även beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL. Det är upp till varje stadsdelsförvaltning att bedöma huruvida den enskilde har behov av råd och stöd eller om det behöver vara en biståndsbedömd insats.

När det gäller stöd till vårdnadshavare med minderåriga barn gäller gängse bestämmelser kring biståndsbedömda insatser som vårdnadshavare kan erbjudas i samband med pågående eller avslutad utredning av ett barns eller en ung persons behov av skydd eller stöd. Det finns även ett uppbyggt anhörigstöd som erbjuds externt, från civilsamhället och från hälso- och sjukvården som kan vara aktuellt i det enskilda fallet och som socialtjänsten kan hänvisa vidare till.

Bestämmelserna om tystnadsplikt och sekretess måste beaktas och uppgifter om en enskild person kan bara föras vidare till en anhörig om en sekretessbrytande grund finns. Ett exempel på detta är om en myndig person, som är aktuell för utredning eller insats inom socialtjänsten, samtycker till att viss information lämnas till den anhörige. Det kan t.ex. vara uppgifter om personens aktualitet och insats.

Intern och extern samverkan

Idag har flera stadsdelsförvaltningar ett riktat arbete med stöd till anhöriga. Exempelvis erbjuder en stadsdelsförvaltning ett anhörigstödsprogram med en insatssamordnare och två anhörigstödjare och som finansieras av stadens utvecklingsfond och erbjuder målgruppen stödsamtal och gruppsamtal. De samarbetar internt med exempelvis SIG och barn- och ungdomsavdelningen men också externt med exempelvis polisen och skolan. En annan stadsdelsförvaltning har en samverkan med en ideell förening i syfte att utveckla nämndens anhörigstöd och föreningens anhörigstöd så dessa kan komplettera varandra. Föreningen kan marknadsföra kommunens anhörigstöd då många har en oro för kontakt med kommunen. Viktigt är att få in civilsamhällets input så att utvecklingen av anhörigstödet anpassas efter invånarnas behov.

Krisstöd

En anhörig till en person som drabbats av exempelvis en skjutning eller dödligt våld, kan ha behov av samtalsstöd i den akuta situationen. Samtalen syftar främst till att stödja den anhörige till att sortera och hantera den akuta krisen och eventuellt hänvisa till fortsatt stöd.

Råd och stöd

Samtalsstöd utöver den akuta situationen till anhöriga bör också erbjudas. Stödet kan exempelvis ges av anhängkonsulenter inom stadsdelsförvaltningen, från familjebehandlare i egen regi, från SIG-lotsar eller från socialförvaltningens behandlingsenhet. Om en person är aktuell inom socialtjänsten bör inte samma handläggare utses för personens anhörige.

I de fall en person skadats allvarligt eller avlidit kan det ibland finnas behov av stöd i form av information exempelvis om hur man tar kontakt med Skatteverket, Försäkringskassan, försäkringsbolag, begravningsbyrå med mera.

Stadsdelsförvaltningarnas arbete med anhöriga till personer som har kopplingar till våldsbejakande extremism (VBE)

Hur stödet ser ut till målgruppen anhöriga till personer med kopplingar till våldsbejakande extremism (VBE) skiljer sig åt beroende på stadsdelsförvaltningarnas lägesbilder och behov kring området. Några enstaka stadsdelsförvaltningar uppger att stöd till målgruppen inte varit aktuellt medan flera av stadsdelsförvaltningarna har ett utvecklat arbetssätt för att möta dessa målgrupper. Flera stadsdelsförvaltningar beskriver att de erbjuder målgruppen enskilda samtal med anhängkonsulent eller inom ramen av sin öppenvårdsverksamhet för råd och stöd och vägledning. Några av stadsdelsförvaltningarna har ett strukturerat behandlingsprogram som bygger på CRAFT⁵ där man använder vissa moduler för stöd till anhöriga för dessa målgrupper och även för kriminalitet. Stödet bygger på att stötta anhöriga till att ändra förhållningssätt och ha fokus på kommunikation gentemot sin närstående. Det förekommer att anhöriga utifrån behov hänvisas vidare till socialförvaltningens behandlingsenhet eller externt till exempel Fryshusets verksamhet Exit. En annan möjlighet kan vara regionens första linjen-samtal på vårdcentral.

Enstaka stadsdelsförvaltningar har även tagit fram en förvaltningsövergripande rutin mot våldsbejakande extremism där det framgår att samtliga verksamheter inom förvaltningen ska uppmärksamma och motverka VBE. Rutinen säger också att social insatsgrupp (SIG) anförtros uppdraget att bistå enskilda som är motiverade att lämna VBE. Stödet är individuellt anpassat och den anhörige kan till exempel behöva information om socialtjänstens

⁵ CRAFT (Community Reinforcement Approach and Family Training) är en manualbaserad metod för närstående till personer med substansbruk, utvecklad utifrån metoden CRA (Community Reinforcement Approach)

möjlighet att ge stöd till personer med koppling till VBE, eller om vad som kommer att hända med barn och vårdnadsförhållanden om anhöriga förväntas återvända från krigsdrabbade områden med minderåriga barn. När det finns behov av mer djupgående och pågående stöd för dessa anhöriga samråder medarbetare från olika enheter var bäst det stödet kan utföras.

Socialförvaltningen har även haft löpande samverkan mellan Center mot våldsbejakande extremism (CVE) och Rädda Barnens medarbetare i syfte att utveckla anhängstödsperspektivet och ta tillvara de kunskaper som finns nationellt. Rädda Barnen håller även i en anhänggrupp för anhöriga som har varit oroliga för sina barn och barnbarn som befinner sig i lägren i Syrien. De har även en orosteleson ”oro för radikaliserings” där anhöriga kan vända sig till och få stöd och vägledning. Socialförvaltningens samordnare mot VBE har sedan tidigare besökt Rädda Barnens anhänggrupp och informerat om det stöd som finns att få från socialtjänsten och några av de anhöriga har sedan vänt sig till stadens socialtjänst. I det nyligen genomförda webinarium⁶ om utvärderingen av Rädda barnens orosteleson som Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet har genomfört framgår att anhöriga både kan ha sorg och ilska, skuld och skam samt i viss mån känna sig att deras barn stigmatiseras och isoleras av t.ex. samhället. Anhöriga kan också ha stor betydelse för att någon blir radikaliserad och det finns radikaliserings inom familjen. En betydande skillnad från föregående rapportering, är att fallen som dokumenteras under orostelesonen pågår under en längre period, varpå att flera samtal kan relateras till ett och samma fall. De vanligaste typerna av oro som kommer in handlar om anhöriga i Syrien som också gäller den övervägande delen av samtalen. Därefter kommer samtal som handlar om salafistisk våldsbejakande relaterad oro och högerrelaterad oro. De märkbara förändringar som har skett sedan 2017 är att det är mindre oro relaterad till religiös praktik men att det är andra faktorer som oroar. Det handlar om oro relaterad till aktiviteter på nätet, mer oro över samhällsförakt, mer psykisk ohälsa, ensamhet och hopplöshet hos inringare, samt fundamental avsaknad av stöd och guidning för människor med anhöriga i Syrien och Irak. Avslutningsvis finns det behov av att uppmärksamma anhörigas behov av tillgängligt stöd, samtal, empatiskt lyssnande och praktisk guidning.

⁶ Oro för radikaliserings- anhörigas röster, digital lunchwebbinarium den 31 maj 2022. Rädda Barnen

Stadsdelsförvaltningarnas arbete med anhöriga till personer i kriminalitet och som drabbats av skjutningar och dödligt våld

Anhöriga till personer med en kriminell livsstil påverkas ofta direkt eller indirekt av de val och handlingar som den personen gör och de konsekvenser det medför. Att vara nära anhörig till en person som lever i kriminalitet är ofta förknippat med rädsla och skam varför det kan vara svårt att be om stöd och hjälp. Behovet av stöd kan emellertid vara stort och de anhöriga kan behöva hjälp att hitta strategier för att stötta personen på ett bra sätt och samtidigt klara av sin egen vardag. Att mista en anhörig genom dödligt våld är en traumatisk upplevelse då det kan behövas stöd och hjälp från samhället via psykiatrin, socialtjänsten eller civilsamhällets aktörer. Även barn är idag förövare och offer för det dödliga våldet i kriminella miljöer. Enligt polisen blir både förövarna och offren allt yngre och flera av de lokala gängerna använder unga under 15 år i brottslig verksamhet varför anhöriga dels kan vara föräldrar till minderåriga som är offer för ett allvarligt brott, dels föräldrar till minderåriga barn som är förövare av ett allvarligt brott såsom skjutningar och dödligt våld.

Hur stödet ser ut till målgruppen anhöriga till personer i kriminalitet och som drabbats av skjutningar och dödligt våld skiljer sig åt i staden. Ett par stadsdelsförvaltning uppger att stöd till målgruppen inte varit aktuellt medan flera av stadsdelsförvaltningarna med särskilt utsatta områden har ett väl utvecklat arbetssätt för att möta dessa målgrupper. Flera stadsdelsförvaltningar beskriver att de erbjuder målgruppen krisstöd och att det ges via stadsdelsförvaltningens öppenvård. Stödet ges också via stadens centrala behandlingsenhet. Några stadsdelsförvaltningar erbjuder stöd till anhöriga i form av att söka upp anhöriga i anslutning till en skjutning och erbjuder konkret och praktiskt stöd i den akuta krissituationen och stöd i myndighetskontakter. En av dessa stadsdelsförvaltningar beskriver en stor flexibilitet kring vilken enhet eller vilka medarbetare som kan och ska utföra det uppsökande arbetet. Flera stadsdelsförvaltningar beskriver att de informerar om SIG genom informationskampanjer i lokalsamhället. I samband med det uppmuntras anhöriga till personer i kriminalitet att ta kontakt med förvaltningen. Nära samarbete mellan SIG och de som erbjuder anhörigstöd ses som en framgångsfaktor. En stadsdelsförvaltning erbjuder målgruppen anhöriga till personer i kriminalitet stöd i form av ett anhörigstödsprogram och erbjuder enskilda stödsamtal och gruppsamtal. Ett par stadsdelsförvaltningar anordnar föräldrträffar tillsammans med utbildningsförvaltningen och det lokala polisområdet. Två stadsdelsförvaltningar i staden

erbjuder stöd till anhöriga med personer i kriminalitet som bygger på behandlingsmetoden CRAFT med fokus på kommunikationsfärdigheter, anhörigas mående, risk för våldsutsatthet, positiv förstärkning samt timeout. Målsättningen är att förbättra anhörigas mående, relationerna i familjen, minska det kriminella beteendet och öka viljan att ta emot stöd från samhället. I vissa fall erbjuds skydd till hela familjen att byta ort eller lägenhet och ett nära samarbete med polisen är då av vikt. En stadsdelsförvaltning beskriver att de påbörjat ett samarbete och stöttar en ideell förening som består av anhöriga till personer som drabbats av skjutningar. Flera stadsdelsförvaltningar beskriver att de i vissa fall hänvisar anhöriga till första linjens psykiatri.

Kommande aktiviteter

Aktivitet	Tidplan
Heldagskonferens om Stockholms stads program för stöd till anhöriga	Den 2022-09-06
Power-Point presentation kring framtaget program som ska användas exempelvis på APT eller andra mötestillfällen med medarbetare	Löpande
Ta fram ett skriftligt informationsmaterial (broschyr) om Stockholms stads stöd till anhöriga som kan delas ut av stadsdelsnämnderna till anhöriga och närstående.	Under HT 2022
Information om stöd till anhöriga på stadens hemsida	Under HT 2022

Utvecklingsområden och framgångsfaktorer

För att summera det som har framkommit i kartläggningen framstår samverkan och kompetensutveckling som viktiga utvecklingsområden och framgångsfaktorer. Kartläggningen visar även på att behovet och efterfrågan av stöd till de nya målgrupperna för stöd till anhöriga ser olika ut i stadsdelsförvaltningarna och att det har bidragit till att arbetet har kommit olika långt i olika delar av staden.

Flera stadsdelsförvaltningar efterfrågar ett mer centraliserat stöd i arbete med de nya målgrupperna. Önskemålen handlar exempelvis om samordnade gruppverksamheter för anhöriga barn och stöd till

anhöriga till personer med kopplingar till VBE, kriminalitet och skjutningar och dödligt våld i de fall förvaltningarna sällan möter personer som faller inom ramen för målgruppen. Det finns även önskemål från flera stadsdelsförvaltningar om att socialförvaltningen erbjuder kompetenshöjande insatser kring målgrupperna.

Idag finns anhörigkonsulenter anställda i stadsdelsförvaltningarna och kartläggningen visar att arbetet med de nya målgrupperna inte ryms inom deras ordinarie uppdrag. Någon stadsdelsförvaltning har exempelvis lyft behov av ytterligare en anhörigkonsulent med uppgift att arbeta med stöd till anhöriga barn. Vad gäller de övriga nya målgrupperna förmedlar flera stadsdelsförvaltningar att det delvis saknas relevant kunskap, erfarenhet och kompetens att kunna erbjuda adekvat stöd. Gemensamt för de nya målgrupperna är att det i flera förvaltningar fortfarande pågår ett arbete med att klargöra var ansvaret för stödet till dessa målgrupper ska ligga organisatoriskt.

Ytterligare ett utvecklingsområde som lyfts av stadsdelsförvaltningarna är möjligheten att kommunicera digitalt på ett säkert sätt med anhöriga via telefon och dator. Det lyfts även behov av att sprida kunskap och information så att anhöriga ska veta att de kan vända sig till socialtjänsten för stöd och hjälp. Många anhöriga vet idag inte vilka resurser som finns eller vad de kan få för stöd.

Kartläggningen visar att samverkan är en framgångsfaktor i arbetet och flera goda exempel på intern och extern samverkan kring de nya målgrupperna lyfts av stadsdelsförvaltningarna. Utmärkande för de stadsdelsförvaltningar som kommit långt i arbetet med stöd till anhöriga till de nya målgrupperna är att de har väl utvecklade samverkansformer, internt i den egna organisationen såväl som externt i relation till andra aktörer såsom skolan, regionen och civilsamhället.

Ytterligare en framgångsfaktor som lyfts kan sammanfattas i följande citat från den kartläggning som socialförvaltningen har genomfört:

Frågan om anhörigstöd har aktualiserats mer och mer inom socialtjänsten de senaste åren, vilket lett till ett utvecklingsarbete inom alla verksamhetsområden. Programmet har ytterligare satt ljus på frågan och utbytet mellan verksamhetsområden och

stadsdelsförvaltningar har förstärkts. Arbetet har så att säga, fått en förstärkt dignitet efter programmets införande.

Socialförvaltningen ser behov av att fortsätta implementeringen av programmet för stöd till anhöriga och att fördjupa arbetet med de nya målgrupperna för stöd till anhöriga. En viktig del i detta arbete är att sprida kunskap från de stadsdelsförvaltningar som har kommit längre i arbetet och att dela erfarenheter mellan stadsdelsförvaltningar för att inspirera varandra i arbetet och skapa förutsättningar för likställighet i staden.